

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

ЗМІСТ

Передмова президента Національного університету «Одеська юридична академія» академіка Сергія КІВАЛОВА	7
--	---

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ КАФЕДРИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

1817–1920 роки	9
1947–1991 роки	10
1992–2000 роки	13
2000–2015 роки	14
2016–2023 роки	18

РОЗДІЛ 2 КОНСЕРВАТИВНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Стрельцов Євген Львович Роздуми щодо розвитку кримінально-правової науки	25
Мирошниченко Наталія Анатоліївна Деякі проблеми, що виникають у зв'язку з розробкою проекту нового КК України	32
Хімченко Світлана Анатоліївна Кримінально-правове значення лікарської помилки	38
Аленін Юрій Павлович, Волошина Владлена Костянтинівна Зв'язок кримінального процесу з кримінальним правом	43
Чугуніков Ігор Іванович Систематичність як ознака складу кримінального правопорушення	47
Гусак Оксана Анатоліївна Схиляння до вчинення самогубства та пособництво у самогубстві	53
Коломієць Юлія Юріївна Суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології	57

Коломієць Юлія Юрійвна

доктор юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права,
в.о. зав. кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
[https://scholar.google.com.ua/
citations?user=dMTSA04AAAAJ&hl=ru](https://scholar.google.com.ua/citations?user=dMTSA04AAAAJ&hl=ru)
crimlaw@onua.edu.ua

Наукова біографія

15 жовтня 2001 року вступила до аспірантури на кафедру кримінального права Одеської національної юридичної академії. 16 вересня 2005 року захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08: кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Тема дисертації «Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст». 19 січня 2006 року Рішенням Вищої атестаційної комісії України присуджено науковий ступінь кандидата юридичних наук зі спеціальності кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. 24 лютого 2006 р. була нагороджена за високі досягнення в організації навчального процесу, плідну науково-педагогічну діяльність та вагомий внесок у розвиток Одеської національної юридичної академії. 3 липня 2008 р. Рішенням Атестаційної колегії присвоєно вчене звання доцента кафедри кримінального права. В 2019 році була опублікована моя власна монографія за темою «Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження». Взагалі маю понад ста тридцяти наукових праць. 15 червня 2020 року захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08: кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Тема дисертації «Кримінально-правова ідеологія в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України».

Наукові інтереси пов'язані з розробкою кримінально-правової ідеології в юридичній літературі та кримінальному законодавстві. Автор понад 130 наукових праць, серед яких перша в Україні монографія, присвячена кримінально-правовій ідеології – «Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження».

СУБ'ЄКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

У реалізації кримінально-правової ідеології бере участь велика кількість суб'єктів, наділена різними повноваженнями та можливостями. До суб'єктів кримінально-правової ідеології наділених владними повноваженнями належать: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, КС України, Верховний Суд, Європейський суд з прав людини.

Верховна Рада України за своєю природою є представницьким органом державної влади і здійснює законодавчу владу. Приймаючи закони Верховна Рада України має визначати мету, забезпечувати існування ідеалів та цінностей, впроваджувати інновації без яких подальший розвиток людини, суспільства та держави загальмовується. Усі закони, що приймаються Верховною Радою України, мають бути частиною єдиної правової системи України, яка має загальну мету, завдання, світоглядні ідеї та принципи, як напрями діяльності правової держави. Народні депутати України, приймаючи участь у формуванні державної ідеології, часто знаходяться під впливом ідеології тієї соціальної групи, до якої вони належать, але обов'язок діяти в інтересах усіх співвітчизників змушує народних депутатів рахуватися із загальнонародською ідеологією, сформованою на міжнародному рівні.

Виконуючи повноваження, покладені ст. 106 Конституції України, Президент України є активним суб'єктом кримінально-правової ідеології. Так, 7 серпня 2019 року Президент України підписав Указ № 584/2019, яким затвердив Положення про Комісію з питань правової реформи [1]. У складі Комісії з числа її членів були утворені різні робочі групи, в тому числі робоча група з питань розвитку кримінального права.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Він відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України, тому ефективність його діяльності щодо впровадження державної ідеології залежить від того наскільки злагодженою є робота Кабінету Міністрів України, Президента України, Верховної Ради України. 26 травня 2015 року Указом Президента України була затверджена Стратегія національної безпеки України (далі – Стратегія). В Стратегії не згадується важливість кримінально-правового забезпечення ідей суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Між

тим кримінально-правові засоби впливу є важливим інструментом реалізації захисної функції держави, адже саме в КК України передбачена відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України та інші злочини, що посягають на життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Особливе значення під час формування та реалізації кримінально-правової ідеології має Конституційний Суд України. В Законі України «Про Конституційний Суд України» не визначені мета та завдання діяльності Конституційного Суду України, це ускладнює розуміння його дійсної ролі серед інших органів державної влади. На підставі системного аналізу Конституції України (преамбули та Розділу XII), а також Закону України «Про Конституційний Суд України» можна зробити висновок, що Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, що забезпечує конституційний устрій держави, згідно якому Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою.

Верховний Суд здійснюючи аналіз судової статистики, узагальнення судової практики; надаючи висновки щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою; звертаючись до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України; забезпечуючи однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом; забезпечуючи апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питань правозастосування, приймає участь у формуванні та впровадженні державної ідеології взагалі та кримінально-правової ідеології зокрема.

Визначальну роль у формуванні кримінально-правової ідеології відіграє Європейський Суд з прав людини, який є міжнародним судовим органом, до юрисдикції якого входить вирішення питань, які стосуються тлумачення і застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб. Забезпечуючи дотримання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ЄСПЛ сприяє формуванню у свідомості та підсвідомості людей ідей правової ідеології. Кримінально-правова ідеологія, яка є результатом історичного розвитку національного кримінального права не суперечить правовій ідеології, яка впроваджується

ЄСПЛ. Більшість рішень ЄСПЛ стосуються порушення прав людини під час кримінального провадження, а саме: умов тримання під вартою, включно з ненаданням медичної допомоги; жорстокого поводження з боку міліції та відсутності ефективного розслідування; щодо порушень під час попереднього ув'язнення. Розглядаючи названі справи, ЄСПЛ впливає на формування кримінально-процесуальної ідеології, яка нерозривно пов'язана із кримінально-правовою ідеологією.

Поряд із суб'єктами, наділеними владними повноваженнями, у формування та впровадженні кримінально-правової ідеології приймають участь суб'єкти, від яких залежить організація спільної діяльності людей, а саме: сім'я, освіта, громадськість, церква, та інші громадські організації.

Розповсюдженою є точка зору, згідно, якої сім'я як основний елемент суспільства була і залишається берегинєю людських цінностей, культури та історичної спадкоємності поколінь, чинником стабільності і розвитку. Але у реальному житті сім'я часто не відповідає створеному ідеалу. Щодо формування та впровадження кримінально-правової ідеології вона може виконувати як позитивну, так і негативну роль. Негативну роль, як правило, виконує сім'я, яка не може впоратися із функцією соціалізації. Таку сім'ю називають дисфункціональною, тобто соціально небезпечною. Найбільш суспільно небезпечні діяння членів деструктивної сім'ї є кримінально карними (див. ст. ст. 126-1, 137, 150, 151-1, 151-2, 164, 165, 166, 167 КК України). Отже, з одного боку сім'я є суб'єктом формування та впровадження кримінально-правової ідеології, з іншого боку є об'єктом ідеологічного впливу.

Сім'я є не єдиним інститутом через який здійснюється виховання. В преамбулі до Закону України «Про освіту» зазначається: «основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави є освіта». Юридичні заклади освіти впливають на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей майбутніх суддів, працівників правоохоронних органів та інших осіб, професійна діяльність яких пов'язана із застосуванням права. Отже, їх роль у формуванні та впровадженні ідеології в загалі, та кримінально-правової ідеології зокрема є очевидною.

Важливу роль у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології в сучасному суспільстві має громадськість. За законодавством України (Законом України «Про участь громадян

в охороні громадського порядку і державного кордону» та Законом України «Про волонтерську діяльність») громадськість може залучатися до протидії злочинності.

Церква виконує в суспільстві наступні соціальні функції: соціально-політичну, світоглядну, компенсаторну, морально-етичну, культурну, міжнародну функції. Можна погодитись з тим, що деякі соціальні функції церкви містять в собі загальнолюдські аспекти, які створюють основу для співпраці церковних та світських організацій, віруючих та невіруючих у боротьбі за підвищення життєвого рівня людей, морального оздоровлення суспільства в спільній боротьбі проти явищ, які спотворюють свідомість та поведінку людей. Важливою є роль церкви у ресоціалізації засуджених в місцях позбавлення волі.

Наступними суб'єктами формування та впровадження кримінально-правової ідеології є суб'єкти, діяльність яких пов'язана зі створенням та розповсюдженням інформації. До таких суб'єктів належать науковці, представники різних видів мистецтв та засоби масової інформації.

Традиційною функцією науки вважається пізнавальна функція, яка здійснюється з метою отримання абсолютної істини. В процесі еволюції суспільства роль науки поступово змінюється. В умовах ліберальної капіталістичної ідеології роль науки стає більш прагматичною: по-перше, на замовлення держави науковці займаються розробкою різних програм (економічного, соціального, правового розвитку країни), які спрямовані на удосконалення управлінсько-регулятивної діяльності держави; по-друге, на законодавчому рівні (ст. 73 ЦПК України, ст. 70 ГПК України, ст. 69 КАС України) з'явився новий учасник судового процесу – експерт з питань права.

Дуже популярною серед населення на буденному рівні є діяльність представників різних видів мистецтв (художньої літератури, музики, кіномистецтва, театру, живопису, архітектури, скульптури) та засобів масової інформації. Як і наука, вони можуть виконувати пізнавальну, світоглядну (ідеологічну), інформаційну, аксіологічну, прогностичну та інші функції, але тільки наука здатна надати об'єктивну, раціонально обґрунтовану та аргументовану інформацію про навколишній світ.

Учасників кримінально-правової ідеології можна поділити на види за двома підставами:

залежно від ставлення до кримінального закону: особи, які діють в межах кримінального закону; особи, які порушують кримінальний закон;

залежно від ролі під час здійснення правосуддя: особи, які беруть участь в кримінальному провадженні; особи, які беруть участь у виконанні покарання та реалізації інших заходів кримінально-правового впливу.

Кримінально-правова ідеологія у реальному житті (на практиці) виявляється під час соціально-правового спілкування людей, які виконують в суспільстві різні соціальні ролі, та по-різному ставляться до кримінального права. На загальнотеоретичному рівні відомо, що в системі суспільних відносин особистість виступає одночасно як об'єкт впливу та суб'єкт діяльності. Особистість може сприймати дійсність не тільки адекватно, але й неточно, неповно, помилково. Незважаючи на це вона все одно приймає участь у кругообігу інформації в суспільстві, створюючи стереотип поведінки або неправомірної поведінки. На підставі викладеного можна зробити висновок, що серед осіб, які знаходяться під впливом кримінально-правової ідеології, є як особи, які діють в межах кримінального закону [3, с. 232–234], так і особи, які порушують кримінальний закон (як правило, кримінально-правова ідеологія такими особами сприймається у спотвореному вигляді).

Під безпосереднім впливом кримінально-правової ідеології діють як особи, які беруть участь у кримінальному провадженні, так і особи, які беруть участь у виконанні покарання та реалізації інших заходів кримінально-правового впливу. Усі перераховані суб'єкти користуючись наданими їм правами та виконуючи покладені на них обов'язки створюють уявлення про охоронну функцію кримінального права, сприяють або перешкоджають реалізації кримінально-правової ідеології.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології поділяються на два види: 1) суб'єкти, які беруть участь у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології; 2) учасники кримінально-правової ідеології, які діють під впливом кримінально-правової ідеології з метою її реалізації.

Список використаних джерел

1. Корнійчук В. Щаслива сім'я – запорука міцної держави. *Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*. URL: <https://eenu.edu.ua/uk/articles/shchasliva-simya-zaporuka-micnoyi-derzhavi>
2. Положення про Комісію з питань правової реформи: затверджене Указом Президента України від 07.08.2019 р. № 584/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949>

3. Коломієць Ю. Працівники правоохоронних органів – суб'єкти кримінально-правових відносин. *Правове життя сучасної України* : матер. Міжнар. наук. конф. викл. складу (Одеса, 20–21 квіт. 2012 р.). Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2012. С. 232–234.

Ключові слова: кримінально-правова ідеологія, суб'єкти кримінально-правової ідеології, учасники кримінально-правової ідеології, кримінально-правовий вплив.

Key words: criminal-legal ideology, subjects of criminal-legal ideology, participants of criminal-legal ideology, criminal-legal influence.